

L'SPD a la Zona Zero? El sistema de partits i la socialdemocràcia a Alemanya després del terratrèmol polític del 27 de setembre del 2009

TOBIAS DÜRR

Redactor en cap de la revista *Berliner Republik* i director del grup de reflexió
El centre progressista (www.progressives-zentrum.org)

En el punt àlgid de l'escàndol pel finançament il·legal que el 1999 va sotraguejar la democràcia cristiana alemanya, l'aleshores canceller socialdemòcrata Gerhard Schröder va lamentar l'imminent ensorrament de la CDU. Val a dir que el partit que durant tants anys havia governat l'RFA aconseguí d'evitar aquest destí fatal, i l'escàndol fins i tot es va acabar convertint en el trampolí que catapultà una jove i desconeguda política de l'Alemanya de l'est al màxim nivell de la direcció del partit. Però també s'ha de reconèixer que, ara fa una dècada, va anar d'un pèl que els cristianodemòcrates alemanys no seguissin el mateix camí que la desapareguda Democràcia Cristiana a Itàlia. La preocupació del canceller socialdemòcrata, així doncs, estava perfectament justificada i no era, ni de bon tros, només fingida.

Ara, en canvi, és la possible implosió de la socialdemocràcia el que pot comportar la caiguda simultània dels dos grans partits generalistes alemanys. I és que un partit generalista rarament aconsegueix sobreviure sol, cosa que Gerhard Schröder ja sabia a la perfecció el 1999. El dirigent socialdemòcrata era conscient que, en principi, uns partits generalistes capaços d'arrossegar grans masses de població només poden existir en un sistema de partits bipolaritzat. Si un dels dos partits antagònics s'ensorra, el seu rival es veu inexorablement abocat al mateix procés de davallada.

En el moment de màxim apogeu dels partits generalistes, els anys setanta del segle passat, la CDU/CSU i l'SPD es mantenien en un equilibri de forces recíproc i sumaven conjuntament un percentatge de vots superior al 90%. El context social que feia possible aquesta mena de situacions, com és natural, ja havia passat a la història molt abans de les eleccions federals del 27 de setembre del 2009. La progressiva consolidació experimentada des dels anys vuitanta pels Verds i l'expansió

creixent cap a l'oest de la PDS, hereva del partit comunista de l'antiga RDA (el SED), sota la batuta d'Oskar Lafontaine han donat lloc a un sistema de partits ben diferent a Alemanya. Tant els Verds com Die Linke ('L'esquerra'), el nou partit de Lafontaine, es nodreixen sociològicament de grups d'electors amb els quals l'SPD havia comptat en concertar la gran coalició amb els cristianodemòcrates. Ara, aquests votants s'han esfumat, i una pèrdua tan onerosa no és gens fàcil de pair.

Els processos d'aprenentatge col·lectiu tenen un desenvolupament treballós, sovint fins i tot patològic.

Passats trenta anys, a alguns sectors de la socialdemocràcia alemanya encara els costa resignar-se a acceptar la consolidació definitiva dels Verds. I la possibilitat que un partit competidor situat a l'esquerra de l'SPD aconsegui convertir-se en un fenomen durador també va ser negat insistentment per una part de la cúpula del partit ben bé fins al mateix dia de les eleccions.

No cal ser un endeví per pronosticar que a Alemanya el ventall de partits es continuarà obrint i diferenciant en el futur. Quan la tendència cap a un sistema multipartidista ja ha aconseguit arrelar, no hi ha marxa enrere possible. A Alemanya, l'era dels grans partits generalistes està definitivament liquidada com a mínim des del 27 de setembre del 2009

La conseqüència de tot plegat va ser, en l'última contesa electoral, una estratègia totalment discordant de l'SPD enfront del partit postcomunista d'esquerra. L'estratègia en qüestió combinava certes concessions retòriques i conceptuals amb el rebuig d'una hipotètica coalició a escala nacional, però, alhora, tolerava els pactes amb Die Linke en el govern dels *länder*. Aquesta barrija-barreja socialdemòcrata absurda entre mala consciència (per la pròpia política reformista) i abús tàctic era senzillament indefensable en una campanya electoral. L'intent de fer servir precisament aquesta línia argumental per proclamar el tarannà generalista de l'SPD, així doncs, estava condemnat a produir exactament l'efecte contrari: en les eleccions federals, els socialdemòcrates van perdre 11,2 punts percentuals i només van poder assolir un modest 23%. Vist el notable 11,9% (3,2 punts per sobre de l'úl-

tim resultat electoral) obtingut per l'esquerra populista (Die Linke), en canvi, ja no quedava altre remei que reconèixer la consolidació definitiva d'aquesta formació.

Els dos components de la Unió, la CDU i la seva sòcia bavaresa CSU —que, amb un percentatge conjunt de vots del 33,8% (després del 35,2% obtingut el 2005), tampoc no han pogut aconseguir un resultat que encaixi pròpiament amb la noció de “partit generalista”—, així doncs, es veuen enfrontats ara amb la possibilitat de perdre el seu pol oposat, és a dir, l'altre gran partit generalista alemany. A primera vista, la nova majoria parlamentària de la coalició entre cristianodemòcrates i liberals sembla apuntar a un retorn de les relacions de poder que havien marcat el sistema de partits alemany en temps dels cancellers Adenauer (1949-1963) i Kohl (1982-1998). En realitat, però, l'erosió que pateixen els partits generalistes també ha continuat avançant en el bàndol cristianodemòcrata. No cal ser un endeví per pronosticar que a Alemanya el ventall de partits es continuarà obrint i diferenciant en el futur. Quan la tendència cap a un sistema multipartidista ja ha aconseguit arrelar, no hi ha marxa enrere possible. A Alemanya, l'era dels grans partits generalistes està definitivament liquidada com a mínim des del 27 de setembre del 2009.

Però tot això no serveix per dilucidar si, fins i tot en un context multipartidista (i per tant, en principi, amb múltiples coalicions possibles), Alemanya no es troba davant d'un retorn de les “faccions” polítiques. A la nova coalició de govern li agrada aplicar-se el qualificatiu de “facció burgesa”, un concepte que molts cristianodemòcrates i liberals de l'FDP acostumen a emprar també amb voluntat normativa. Per lògica, enfront de la facció burgesa o conservadora en qüestió, hi hauria d'haver una facció “d'esquerra” ben organitzada. I es tracta d'una opció ben plausible: en aquests moments, fins i tot els socialdemòcrates més moderats o “de dretes” han començat a intuir que en la propera convocatòria electoral federal, a falta de força integradora pròpia, l'SPD es veurà abocat a acceptar els Verds i Die Linke

com a socis si pretén acostar-se, ni que sigui remotament, a qualsevol opció de poder.

Durant els propers anys, doncs, podem estar segurs que no faltaran intents per compondre aquesta nova “facció d'esquerra”. Per a l'SPD i per a l'escena política alemanya en general, que això es concreti o no dependrà fonamentalment de l'orientació que prengui

el gran grup de les esquerres: obert o tancat? Nostàlgic o orientat al futur? Progressista o proteccionista? Particularment dins el sector més esquerrà de l'SPD, el més turmentat pels remordiments, es detecta una inclinació manifesta a acostar progressivament el model propi al del partit populista d'esquerra. Però això té un inconvenient: com més es conformi l'SPD amb aquest rol de regressió i oposició d'esquerra, menys sentit tindrà l'existència d'una socialdemocràcia entesa en aquests termes, sobretot si tenim en compte que la nostàlgia i el populisme d'esquerra ja estan prou ben representats a través del partit de Lafontaine. Un posicionament com aquest, consistent bàsicament a mirar

cap enrere, faria minvar en conseqüència les opcions de victòria electoral d'una hipotètica facció d'esquerra.

La pregunta decisiva que cal formular-se sobre la dinàmica d'un nou multipartidisme alemany sense grans partits generalistes és, doncs, si en el si de l'SPD aconsegueixen imposar-se les veus que, d'alguna manera, preconitzen una facció d'esquerra supeditada a les condicions de Die Linke. Un plantejament com aquest estaria forçosament condemnat al fracàs des del primer moment, ja que la puixant Grüne Partei (els Verds) difícilment s'avindria a acceptar-lo. I és que els Verds han entès molt millor que els socialdemòcrates, que ara per ara continuen paralitzats per l'ensurt, com funciona la nova lògica multipartidista, i són conscients que formar faccions no és una jugada intel·ligent, sinó una ximpleria. Dit d'una altra manera: saben que els convé més deixar una porta oberta, per exemple, a la possibilitat d'aliar-se amb la CDU i l'FDP per governar. Qui, en canvi, cerqui soplug en grups tancats per manca d'idees de futur es veurà reduït a la impotència durant molt temps. L'atrofiada i plomada socialdemocràcia té, doncs, motius de sobres per encetar una reflexió profunda i decidir per qui i a favor de què vol prendre partit.

En aquests moments, fins i tot els socialdemòcrates més moderats o “de dretes” han començat a intuir que en la propera convocatòria electoral federal, a falta de força integradora pròpia, l'SPD es veurà abocat a acceptar els Verds i Die Linke com a socis si pretén acostar-se, ni que sigui remotament, a qualsevol opció de poder

La pregunta decisiva que cal formular-se sobre la dinàmica d'un nou multipartidisme alemany sense grans partits generalistes és, doncs, si en el si de l'SPD aconsegueixen imposar-se les veus que, d'alguna manera, preconitzen una facció d'esquerra supeditada a les condicions de Die Linke

Però per què és tan urgent que l'SPD reflexioni precisament ara amb honestedat sobre la seva pròpia situació, més enllà de qualsevol consideració estratègica sobre faccions i coalicions? I què ha de canviar, exactament? Dins les files de l'SPD hi ha qui pensa que, amb la derrota del 27 de setembre del 2009 a les urnes, el seu partit ha assolit la Zona Zero de la socialdemocràcia. Els resultats del 2009, segons el seu parer, representen un fracàs d'una dimensió tan descomunal que, ben mirat, d'ara endavant l'SPD només pot fer una cosa: remuntar el vol. Però si bé és cert que la trajectòria dels partits pot experimentar aquesta mena d'evolució cíclica, ara com ara és ben poc probable que això passi en el cas de la socialdemocràcia alemanya. Després del daltabaix més gran de la seva història, en efecte, l'SPD continua essent un partit ensorrat que, per consegüent, està també profundament desavingut sobre els motius que han motivat la seva caiguda.

De fet, una ullada ràpida a la situació revela que d'entrada, i aparentment, les picabaralles internes de l'SPD es concentren sobretot al voltant dels grans projectes de modernització de l'era Schröder, les reformes del mercat laboral previstes en l'Agenda 2010 i la jubilació als 67 anys, en particular pel que fa a la correcció d'aquestes mesures i la seva compatibilitat amb els valors socialdemòcrates. Els uns donarien el que fos per desfer els últims onze anys de govern socialdemòcrata, i els altres, en canvi, segueixen considerant vàlid el camí encetat per Gerhard Schröder a partir del 1998. Així, mentre que una part dels socialdemòcrates alemanys s'avergonyeix de l'etapa Schröder (i secretament creu que el partit populista d'esquerra liderat per Lafontaine és "el més socialdemòcrata" dels dos), un altre sector de l'SPD es mostra orgullós de la política duta a terme durant els últims onze anys. Costaria trobar desavinences més profundes que aquestes en el si d'un partit.

O no? És possible anar encara més enllà? Des de les eleccions, a l'SPD es diu tot sovint que el que ara cal és revifar la "cultura del debat intern", un desig que segurament té uns quants arguments al seu favor. Crida l'a-

tenció, tanmateix, que la idea que l'SPD es pot renovar en primera instància a través d'un gran monòleg intern la plantegen sobretot els socialdemòcrates que volen passar comptes amb l'etapa de govern iniciada el 1998. I un bon nombre dels companys que, amb molt bona voluntat, tenen sempre la paraula *debat* a la boca emmascaren així el seu anhel que el partit reculi conceptualment i mentalment a l'època prèvia a Schröder.

Més que no pas un canvi conceptual, la reorientació de l'SPD materialitzada en lemes com ara "la tercera via" i "el nou centre" va representar un canvi *cultural*. Amb Gerhard Schröder i Tony Blair al capdavant, en la socialdemocràcia europea els "optimistes culturals"

van aconseguir imposar-se — si més no temporalment — als "pessimistes culturals", és a dir, que els socialdemòcrates, amb una actitud proactiva i d'obertura al futur, van derrotar els representants de l'immobilisme polític i el conservadorisme estructural. De fet, Schröder no va encarrilar l'Agenda 2010 fins a l'any 2003, però durant els anys previs molts socialdemòcrates ja s'havien sentit incomodats davant de l'empenta i el tarannà optimista per principi dels partidaris de Schröder i Blair. Expressions com ara "tercera via" i "nou centre" eren sobretot eslògans polítics que tant al Regne Unit com a Alemanya havien de palesar, abans que res, la disposició dels partits obrers amb més tradició a desempallegar-se dels costums antiquats, a

obrir-se a la societat i a provar noves idees sense deixar-se vèncer pel temor. El plantejament va ser ben acollit per l'opinió pública i reportà victòries electorals espectaculars. Però aquest mateix entusiasme ostentós pel progrés va ser també allò que més va horroritzar una bona part dels membres més veterans del partit.

Vist des d'aquesta perspectiva, ara com ara la pregunta més decisiva per a l'SPD a llarg termini no és pròpiament si el partit es distancia del tot de l'Agenda 2010 o si suprimeix la jubilació als 67 anys. Per al futur de la socialdemocràcia alemanya és molt més important dilucidar si a partir d'ara l'SPD es presentarà com un partit culturalment optimista i de progrés o si, per contra, opta per assumir el paper de braç polític —i, per

Dins les files de l'SPD hi ha qui pensa que, amb la derrota del 27 de setembre del 2009 a les urnes, el seu partit ha assolit la Zona Zero de la socialdemocràcia. Els resultats del 2009, segons el seu parer, representen un fracàs d'una dimensió tan descomunal que, ben mirat, d'ara endavant l'SPD només pot fer una cosa: remuntar el vol

Com es concep a si mateixa l'SPD? Com un partit que vol configurar activament el segle XXI? O prefereix retrotraure's nostàlgicament a un passat idíl·lic, amb la dècada dels seixanta tal com es va viure a l'Alemanya occidental en el punt de mira? Aquesta és, en essència, la gran pregunta que decidirà el futur destí de l'SPD

tant, més malhumorat — del pessimisme cultural a l'escena nacional. Com es concep a si mateixa l'SPD? Com un partit que vol configurar activament el segle XXI? O prefereix retrotraure's nostàlgicament a un passat idíl·lic, amb la dècada dels seixanta tal com es va viure a l'Alemanya occidental en el punt de mira? Aquesta és, en essència, la gran pregunta que decidirà el futur destí de l'SPD.

En tot cas, val a dir que hi ha prou àmbit d'actuació política per possibilitar una socialdemocràcia culturalment optimista i orientada al futur. Un *social investment state* previsor i engrescador, una política familiar moderna, una formació i una recerca de més qualitat, el compromís actiu amb la immigració i la integració així com una lluita contra el canvi climàtic que, alhora, preservi els recursos són, sense cap mena de dubte, els grans pilars polítics que han de garantir una activitat econòmica pròspera i la cohesió de la societat durant el segle XXI.

Allò que barra el camí dels socialdemòcrates cap a l'èxit, així doncs, no són ben bé els seus continguts. El principal obstacle rau més aviat en l'actitud nostàlgico-pessimista d'un ampli sector de la seva militància. I justament aquesta circumstància fa tan qüestionable una hipotètica revifalla de la "cultura del debat intern" de què tant es parla actualment en el si de l'SPD. El partit s'equivocaria de mig a mig si pretengués confinar les seves discussions, ara més que mai, al cercle reduït dels grups de treball interns i a cenacles hermèticament tancats. Aquesta tradició orgànica no té gens en compte el desig, expressat des de l'opinió pública, que els partits es dotin d'unes estructures de comunicació més obertes i d'uns processos de presa de decisió transparents.

Curiosament, la visió segons la qual l'SPD recuperarà la seva viabilitat futura sobretot a través de l'addició d'una bona dosi d'ingredients com ara el "caliu" i l'"emoció" és defensada per uns socialdemòcrates que, tant mentalment com des del punt de vista argumental, voldrien fer retrocedir el partit a l'època anterior a Gerhard Schröder. Però si no fos per la reorientació — sens dubte insuficient — de la socialdemocràcia que van plasmar lemes com ara "la tercera via" i "el nou centre", és evident que, tal com demostra l'exemple dels

socialistes francesos, el partit ja s'hauria vist relegat fa temps a un segon terme totalment irrellevant de la vida política. Entre l'era Brandt, nostàlgicament idealitzada pels socialdemòcrates, i el 1998 el món ja s'havia transformat radicalment, i l'abast dels canvis no ha fet sinó augmentar dràsticament d'aleshores ençà.

Sigmar Gabriel, el nou president del partit, afirma que "a l'SPD li cal obrir-se cap a dins i cap a fora". Té tota la raó, però entre les dues obertures, és infinitament més important la que s'ha de produir cap a fora. Igual com els seus homònims europeus, l'SPD només tindrà una opció de recuperar un valor útil real en l'escena política si trenca el cercle viciós de l'aïllament entotsolat en el qual corre el risc de quedar atrapada.

L'hermètic sistema del partit no té prou força per endegar per si sol la renovació que tan urgentment necessita. Si la socialdemocràcia no reïx a obrir ara de bat a bat totes les portes, aviat no li quedarà ni tan sols una casa per posar-hi portes. De l'hermetisme a l'autisme només hi va un pas.

Allò que necessiten tant l'SPD com altres partits progressistes del Vell Continent és, doncs, una reorientació decidida cap a l'exterior, cap a la societat. I no es tracta pròpiament de fer servir mitjans tècnics auxiliars com ara Internet. El que cal és que, a

través del seu "llenguatge corporal" polític, els socialdemòcrates no transmetin en cap moment la impressió que es basten a si mateixos. Apostar pel progrés i limitar-se als afers politicoorganitzatius propis són dos conceptes mútuament excloents. Si els socialdemòcrates pretenen tornar a guanyar majories per als seus partits en un futur, cal que es barrejin amb les persones del carrer; aquest principi bàsic, de fet, fou el que va inspirar la "tercera via" i el "nou centre". És l'única possibilitat que els socialdemòcrates tornin a guanyar amics i exerceixin una influència real al segle XXI. ■

Igual com els seus homònims europeus, l'SPD només tindrà una opció de recuperar un valor útil real en l'escena política si trenca el cercle viciós de l'aïllament entotsolat en el qual corre el risc de quedar atrapada. L'hermètic sistema del partit no té prou força per endegar per si sol la renovació que tan urgentment necessita. Si la socialdemocràcia no reïx a obrir ara de bat a bat totes les portes, aviat no li quedarà ni tan sols una casa per posar-hi portes. De l'hermetisme a l'autisme només hi va un pas